

RAPPORT
Archeologisch bureau- en verkennend
veldonderzoek, door middel van boringen
Lubberstraat, Spoordonk te Oirschot

Opdrachtgever

BRO
Bosscheweg 107
5282 WV BOXTEL

ISSN 2214-5656

Projectnummer

Aeres Milieu projectnummer AM18217

Status rapport

Definitief

Autorisatie

Opsteller rapport:	paraaf	datum
Drs. J.S. Curvers Drs. D. Hagens Drs. M.A.K. Vroomans		30 oktober 2018
Redactie:	paraaf	datum
Drs. M.J. Janssen		30 oktober 2018
Vrijgave:	paraaf	datum
Drs. L. van Diepen		30 oktober 2018

Contactgegevens

Aeres Milieu B.V.
Noordhoven 4
6042 NW ROERMOND
(t) 0475 – 320 000
e-mail: info@aeres-milieu.nl
www.aeres-milieu.nl

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	3
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS.....	5
1. INLEIDING.....	6
2. WERKWIJZE.....	8
2.1 Inleiding.....	8
2.2 Verkennend veldonderzoek d.m.v. boringen	8
3. BUREAUONDERZOEK	9
3.1 Landschappelijke situatie - geomorfologie.....	9
3.2 Landschappelijke situatie - bodem	10
3.3 Bewoningsgeschiedenis – historisch overzicht.....	10
3.4 Bewoningsgeschiedenis – archeologische waarden	11
4. VERWACHTINGSMODEL	16
5. VELDWERKZAAMHEDEN	18
5.1 Algemeen.....	18
5.2 Fysisch geografische beschrijving van de bodemopbouw.....	18
5.3 Interpretatie.....	20
5.4 Archeologische indicatoren.....	20
6. CONCLUSIE	21
6.1 Algemeen.....	21
6.2 Beantwoording van de onderzoeksvragen.....	21
7. AANBEVELINGEN.....	22
7.1 Selectieadvies omgevingsdienst Zuidoost-Brabant	22
LITERATUURLIJST	24

Bijlagen:

1	Topografische overzichtskaart
2	Situatietekening onderzoekslocatie met boorpunten
3	Overzicht IKAW met aanwezige onderzoeken, monumenten en waarnemingen
4	Overzicht gemeentelijke archeologische beleidskaart
5	Overzicht geomorfologische kaart
6	Overzicht bodemkaart
7	Overzicht AHN
8	Boorkernbeschrijvingen
9	Allesporenkaart BAAC, opgraving Lubberstraat Spoordonk

SAMENVATTING

Op 13 juni 2018 is door Aeres Milieu een archeologisch bureau- en verkennend booronderzoek uitgevoerd aan de Lubberstraat te Spoordonk, Oirschot. Het doel van het booronderzoek is de in het bureauonderzoek opgestelde specifieke verwachting te toetsen. Aan de hand van deze gegevens kunnen vervolgens adviezen over de aanwezige archeologische resten, of vervolgetraject worden opgesteld.

De jager-verzamelaars uit het laat-paleolithicum en uit het mesolithicum hebben als woon- en verblijfplaats vaak voor de flanken van hoger liggende terreingedeelten in het landschap gekozen. Deze bevonden zich bij voorkeur in de buurt van (open) water. Water was een belangrijk gegeven. Nabij water heerst een grotere biodiversiteit. Dit vergemakkelijkt de jacht en het verzamelen van plantaardig voedsel.

Volgens de geomorfologische kaart en de kaart Fysisch Landschap ligt het plangebied op een dekzandrug. Deze en de omliggende dekzandruggen en dekzandkoppen liggen binnen een verspoelde dekzandvlakte. Op het kaartbeeld van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) ligt het plangebied net als haar directe omgeving relatief hoog in het landschap. Er is weinig reliëf te zien tussen de dekzandkoppen en de dekzandvlakten. De beek de Beerze ligt relatief ver verwijderd, op 1 km ten westen van het plangebied. In de omgeving van het plangebied zijn geen *in situ* vindplaatsen bekend van jager-verzamelaars. Die vondsten die in de wijde omgeving zijn gevonden, bevinden zich dan ook direct bij het beekdal van de Beerze. Daarom geldt voor het plangebied een lage verwachting voor de periode laat-paleolithicum tot en met het mesolithicum. Binnen het plangebied worden enkeerdgronden verwacht. Eventueel aanwezige resten uit deze perioden worden onder het plaggendek verwacht of in de oorspronkelijke bodem en kunnen bestaan uit tijdelijke kampementen, haardkuilen, vuurstenen artefacten of gebruiksvoorwerpen.

Vanaf het neolithicum ontstaan de eerste landbouwculturen die gekenmerkt worden door sedentaire samenlevingen. In de beginperiode stapt men geleidelijk over naar landbouw en veeteelt. De nederzettingen worden gekenmerkt door permanente woningen en voor de watervoorziening worden waterputten gegraven. Ook worden afvalkuilen gegraven in en nabij de nederzetting. Vanaf het neolithicum tot en met de vroege middeleeuwen heeft men nog steeds een voorkeur voor hoger en droger gelegen gebieden.

Het plangebied ligt relatief hoog in het landschap en ligt op een dekzandrug. In de omgeving zijn enkele prehistorische vondsten bekend. In de meeste gevallen gaat het om losse vondsten, gedaan op de hoge zandgronden direct langs het dal van de Beerze. Daarom geldt voor het plangebied een middelhoge verwachting voor nederzittingsresten uit zowel de periode neolithicum tot en met de bronstijd als uit de periode ijzertijd, Romeinse tijd en vroege middeleeuwen. Resten uit deze perioden worden onder het plaggendek of in de oorspronkelijke bodem verwacht en kunnen bestaan uit een cultuurlaag, paalkuilen/-gaten, afvalkuilen, fragmenten aardewerk, natuursteen of gebruiksvoorwerpen/vaartwerk.

Het plangebied ligt aan de Lubberstraat, gelegen tussen de van oorsprong laatmiddeleeuwse kernen van Spoordonk in het noordwesten en Oirschot in het zuidoosten. Op historische kaarten sinds tenminste het begin van de 19^e eeuw staan meerdere bebouwingen aan deze straat aangegeven. Het plangebied zelf was onbebouwd en grotendeels als bouwland en weiland in gebruik. De omringende percelen waren respectievelijk als tuin, bouwland en weiland in gebruik. Grenzend aan de noordzijde van het plangebied, lag een perceel met bebouwing. Het ging om een huis en schuurtje. In de tweede helft van de 20^e eeuw is het plangebied (deels) bebouwd. In 1983 is deze bebouwing weer verdwenen en is het perceel als weiland in gebruik tot op heden.

De aardewerkresten uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd die in de omgeving zijn aangetroffen, zijn via bemesting opgebracht en geven zodoende geen aanwijzing voor bewoning uit deze perioden. In 2017 heeft BAAC op een aangrenzend perceel structuren van bewoning daterend uit de late middeleeuwen opgegraven. Op basis hiervan geldt voor het plangebied een hoge verwachting voor nederzittingsresten uit de middeleeuwen tot en met de nieuwe tijd. Resten worden verwacht vanaf het maaiveld.

Op basis van het uitgevoerde verkennend booronderzoek wordt vervolgonderzoek geadviseerd. Het uitgevoerde booronderzoek toont aan dat de verwachte enkeerdgronden met esdek, zoals beschreven in het bureauonderzoek, aanwezig zijn in het plangebied.

In alle boringen reikt de bovengrond (bouwvoor of ophoogzand) tot 25/30 cm –mv. Hieronder is in de 6 boringen een esdek aanwezig variërend van 60 cm –mv tot 140 cm – mv. Voor boring 1 t/m 5 is dit pakket onverstoorde. Dergelijke cultuurdekken hebben vaak een beschermende werking en dienen als een buffer die de potentiële archeologische lagen beschermt tegen verstoringen. Boring 6 bevat gele brokken zand. Dit is indicatief voor een verstoorde bodem. Deze verstoring geldt enkel voor boring 6.

De resten uit de periode laat-paleolithicum tot en met het neolithicum zijn zeer kwetsbaar van aard. Derhalve is de verwachting voor de periode neolithicum bijgesteld naar laag. Resten uit latere perioden zijn, vanwege hun meer sedentaire aard, vaak als robuuster te beschouwen, zoals greppels, putten en kuilen. De resten van een A-, E-, of B-horizont ontbreken, terwijl deze wel verwacht kunnen worden. Dit geeft een beeld van een afgetopt bodemprofiel waarvan het materiaal vermoedelijk is opgenomen in het esdek. De archeologische verwachting zoals verwoord is in het bureauonderzoek blijft gehandhaafd.

Dit advies is gecontroleerd en beoordeeld door de bevoegde overheid, in dit geval de gemeente Oirschot. Deze zal vervolgens een besluit nemen over de vervolgpprocedure. Tot die tijd kan er nog niet begonnen worden met bodemverstorende activiteiten of activiteiten die voorbereiden op bodemverstoringen.

Het uitgevoerde onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de algemeen gebruikelijke inzichten en methoden. Het archeologisch onderzoek is erop gericht om de kans op het onverwacht aantreffen dan wel het ongezien vernietigen van archeologische waarden bij bouwwerkzaamheden in het plangebied te verkleinen. Hoewel klein kan de aanwezigheid van archeologische sporen of resten nooit volledig worden uitgesloten. Indien in het plangebied toch archeologische sporen of resten worden aangetroffen dient hiervan melding te worden gemaakt bij de Minister van OCW (in de praktijk de RCE) of zoals gangbaarder is bij de gemeente Oirschot conform Artikel 5.10. (Archeologische toevalsvondst) van de Erfgoedwet 2016.

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectnummer	: AM18217
OM-nummer	: 4608069100
Soort onderzoek	: Verkennend booronderzoek
Adres onderzoekslocatie	: Lubberstraat te Spoordonk, Oirschot
Toponiem	: Lubberstraat
Gemeente	: Oirschot
Provincie	: Noord-Brabant
Kadastrale registratie	: Oirschot, sectie K, perceelnummer 890
Coördinaten	: centrum 147.175; 391.959 NW: 147.152; 391.968 NO: 147.192; 391.972 ZW: 147.153; 391.944 ZO: 147.187; 391.948
Oppervlakte	: Circa 1.038 m ²
RO-kader	: Omgevingsvergunning bestemmingsplanwijziging
Huidig locatie gebruik	: Weiland
Aanleiding onderzoek	: Bouw van een krukboerderij met ca. 5 wooneenheden
Opdrachtgever	: BRO
Bevoegde overheid	: Gemeente Oirschot
Opslag documentatie en materiaal	: Noordhoven te Roermond tot deponering bij provinciaal depot te Noord-Brabant
Datum uitvoering	: 13 juni 2018

1. INLEIDING

In opdracht van BRO heeft Aeres Milieu een archeologisch bureau- en verkennend veldonderzoek, d.m.v. boringen uitgevoerd op de locatie:

Adres onderzoekslocatie	: Lubberstraat te Spoordonk, Oirschot
Gemeente	: Oirschot
Oppervlakte	: Circa 1.038 m ²
Huidig perceelgebruik	: Weiland
Toekomstig perceelgebruik	: Bouw van een krukboerderij met ca. 5 wooneenheden

Dit archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de richtlijnen van de KNA 4.0. Het verkennend onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek naar de historie en bodemgesteldheid van de onderzoekslocatie. Aanvullend hierop is voor het plangebied een verkennend veldonderzoek d.m.v. boringen op het perceel uitgevoerd. De werkzaamheden in het veld zijn uitgevoerd door een KNA-senior archeoloog.

Aanleiding

De aanleiding voor het laten uitvoeren van dit archeologisch onderzoek is een bestemmingsplanherziening ten behoeve van de bouw van een krukboerderij met ca. 5 wooneenheden aan de Lubberstraat in Spoordonk. Momenteel is het gebied in gebruik als weiland.

De onderzoekslocatie ligt volgens de Archeologische Beleidskaart van de gemeente Oirschot in de zone Categorie 4: gebied met een hoge archeologische verwachting (met esdek). Voor deze verwachtingszone geldt een onderzoeksplicht bij bodemingrepen met een oppervlakte groter dan 500 m² en dieper dan 50 cm beneden maaiveld (esdek). Volgens Ruimtelijke Plannen geldt voor de locatie de dubbelbestemming Waarde – archeologie. Hiervoor geldt een onderzoeksplicht bij bodemingrepen met een oppervlakte groter dan 100 m² en dieper dan 30 cm beneden maaiveld. De gemeente heeft hiermee aangegeven dat de locatie onderzoeksplichtig is.

Figuur 1: Luchtfoto ligging onderzoekslocatie (bron luchtfoto: Google Maps). Het rode kader geeft het plangebied weer. In zuidwestelijke hoek staat nog een schuurtje op de luchtfoto. Deze is recentelijk afgebroken.

Doel

Het doel van het archeologisch bureauonderzoek is, het bepalen van een specifiek verwachtingsmodel voor de locatie. Dit verwachtingsmodel wordt op basis van historische kaarten en bekende landschappelijke en archeologische gegevens gevormd.

Dit verwachtingsmodel zal vervolgens leiden tot een aanbeveling over het behoud in-situ of eventueel vervolgonderzoek.

Het doel van het aansluitende verkennend booronderzoek voor het plangebied is het toetsen van het in het bureauonderzoek opgestelde verwachtingsmodel.

Specifiek voor de locatie Lubberstraat, Spoordonk zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

- Is er sprake van stratigrafische lagen die potentieel archeologische waarden kunnen bevatten?
- In hoeverre zijn deze lagen intact en hoe reflecteert dit de kwaliteit van de mogelijk aanwezige archeologische resten?
- Wat is de diepteligging van mogelijke archeologische resten en wat is de daadwerkelijke bedreiging van deze resten door de voorgenomen bodemingrepen?

Plangebied

Het plangebied ligt aan de Lubberstraat ten noordwesten van de bebouwde kom van gemeente Oirschot en ten zuidoosten van de bebouwde kom van Spoordonk. Momenteel is het plangebied in gebruik als weiland. In het oosten wordt het plangebied begrensd door de Lubberstraat, in het noorden en zuiden door aangrenzende percelen met woningbouw en tuin en in het westen door weiland.

2. WERKWIJZE

2.1 Inleiding

Bij het uitvoeren van het bureauonderzoek is gebruik gemaakt van verschillende bronnen. Deze bronnen geven inzicht in bekende, of te verwachten archeologische resten binnen het onderzoeksgebied. Daarnaast zijn deze bronnen van belang voor het opstellen van de landschapsgenese.

Archeologische bronnen

- Archeologisch Informatiesysteem (Archis3)
- Archeologische Monumentenkaart (AMK)
- Archeologische Verwachtingen- en Waardenkaart van de gemeente Oirschot
- Kaart Archeologisch landschap gemeente Oirschot
- Specifieke lokale informatie

Bodem- en geomorfologische kaarten

- Bodemkaart (Alterra)
- Geomorfologische kaart (Alterra, uit Archis2 en Stiboka)
- Kaart Fysisch landschap gemeente Oirschot
- Actuele Hoogtebestand van Nederland (AHN2)

Historische kaarten

- Historisch minutenplan (1800-1832)
- Historische topografische en militaire kaarten (1830 tot 2007)
- Moderne topografische kaart (2017)

De bovenstaande bronnen worden aangevuld door mogelijke informatie afkomstig van lokale archeologische verenigingen en werkgroepen. De overige aanvullende informatie is terug te vinden in de literatuurlijst.

2.2 Verkennend veldonderzoek d.m.v. boringen

Om een regelmatige verdeling over het plangebied te kunnen garanderen is gebruik gemaakt van een grid met gelijkbenige driehoeken (voor zover het plangebied dit toelaat). Voor een verdeling van de boringen zie bijlage 2.

Deze meetpunten worden met behulp van meetwiel en meetlint uitgezet. De boorpunten worden gerelateerd aan de AHN. De boringen zijn uitgevoerd met een edelman boor van 10 centimeter.

De boringen worden tot minimaal 30 centimeter in de 'schone' (C-horizont) ondergrond doorgeboord. De boorkernen worden conform ASB (Archeologische Standaard Boorbeschrijving 5.2) beschreven.

Voor het plangebied is uitgegaan van 6 boringen om een duidelijk beeld te kunnen schetsen. Tijdens het veldwerk wordt, voor zover mogelijk gekeken naar archeologische indicatoren aan het oppervlak zoals fragmenten keramiek, fosfaatvlekken en brokjes houtskool en verbrande leem. Daartoe zijn de opgeboorde monsters verbrokkeld waar nodig.

3. BUREAUONDERZOEK

3.1 Landschappelijke situatie - geomorfologie

Oirschot en Spoordonk maken deel uit van het zuidelijk zandgebied. De ondergrond van de stad wordt doorsneden door meerdere breuken die zuidoost-noordwest georiënteerd zijn en de Centrale Slenk en de Peelhorst begrenzen. Het plangebied ligt binnen de dalingszone van de Centrale Slenk ofwel Roerdalslenk. De Centrale Slenk is opgevuld met een zandpakket van meer dan 15 meter dik.¹ De Gilze-Rijen breuk vormt de zuidwestelijke rand van het dalingsgebied de Centrale Slenk en loopt westelijk van Tilburg.²

Als gevolg van tektonische bewegingen liggen de oude rivierafzettingen hier dicht aan het oppervlak. Deze zijn afgezet door de Rijn.³ De rivierzanden worden tot de Formatie van Sterksel gerekend en werden afgezet vanaf het laatste deel van het Vroeg-Pleistoceen (circa 1,1 miljoen jaar geleden) tot in het Midden-Pleistoceen (circa 475.000 jaar geleden). Op deze afzettingen bevindt zich een dunne laag dekzand (Laagpakket van Wierden, Formatie van Boxtel).

Tijdens de laatste ijstijd, het Weichselien (circa 115.000 – 11.755 jaar geleden), ontstond een steeds kouder en droger klimaat.⁴ Deze laatste ijstijd, het Weichselien is belangrijk geweest voor de vorming van het huidige landschap rond het plangebied. In deze periode (circa 115.000 – 10.000 jaar geleden) breidde het landijs zich sterk uit, maar bereikte Nederland niet. Tijdens een groot deel van het Weichselien was de bodem permanent bevroren. Tijdens perioden van dooi werd door sneeuwsmelt- en regenwater veel sediment verspoeld. Hierbij zijn fluvioperiglaciale afzettingen gevormd en dalen ontstaan. De fluvioperiglaciale afzettingen zijn zeer divers en bestaan uit fijn en grof zand, soms met grind, leemlagen en plantenresten en worden tot de Formatie van Boxtel gerekend.⁵ Deze afzettingen zijn in het plangebied in de diepere ondergrond aanwezig. Ze bestaan hier uit zwak siltig, matig fijn zand. Ten oosten en ten zuidwesten van het plangebied bevinden zich dalvormige laagten die in deze periode zijn gevormd (bijlage 5, code 2R2).

Later zijn de fluvioperiglaciale afzettingen bedekt met dekzand. In de koudste en droogste perioden van het Weichselien, met name tijdens het Laat-Pleniglaciaal (circa 26.000 – 15.700 jaar geleden) en in sommige perioden van het Laat-Glaciaal (circa 15.700 – 11.755 jaar geleden), is de vegetatie grotendeels verdwenen, waardoor op grote schaal verstuiving optrad waarbij dekzand werd afgezet.⁶ Dit zand is kalkloos, fijnkorrelig (150 – 210 µm), goed afgerond, goed gesorteerd en arm aan grind en wordt tot het Laagpakket van Wierden van de Formatie van Boxtel gerekend. Door deze dekzandafzettingen ontstond een reliëf dat wordt gekenmerkt door zowel langgerekte dekzandruggen en dekzandkopjes als door vlaktes met depressies.

Het klimaat werd gedurende het Holoceen (vanaf circa 11.755 jaar geleden) zowel warmer als vochtiger. Het landschap is door geologische processen sindsdien weinig meer veranderd. Het dekzand werd door de toenemende vegetatie vastgelegd en de beken sneden zich in, waarbij ze de natuurlijke laagten volgden, zoals de eerder gevormde dalen.

Volgens de geomorfologische kaart ligt het plangebied in bebouwd gebied en is om die reden niet gekarteerd (bijlage 5A, code B). De bebouwde zone wordt omringd door dekzandruggen en dekzandkopjes (bijlage 5A, code 3K14). Deze liggen in een zone bestaande uit verspoelde dekzandvlaktes (bijlage 5A, code 2M9) en dalen (bijlage 5A, code 2R2). Volgens de kaart Fysisch Landschap (bijlage 5B) van de gemeente Oirschot ligt het plangebied op een lage dekzandrug.⁷ Deze kaart is gebaseerd op het Actueel

1 Berendsen 1997 (herdruk 2008), 28-29.

2 Berendsen 2005, 31.

3 De Mulder e.a. 2003, 327.

4 Berendsen 2008, 183.

5 Berendsen 2008, 189.

6 Berendsen 2008, 190.

7 SRE Milieudienst (Omgevingsdienst Zuidoost Brabant) 2011, Erfgoedkaart Kempen- en A2 gemeenten: kaartbijlage 12.6 Archeologische verwachtingen- en waardenkaart Gemeente Oirschot.

Hoogtebestand Nederland (AHN, bijlage 7)⁸. Op dit kaartbeeld is niet veel reliëf te zien tussen de dekzandkoppen en de dekzandvlakten. Het plangebied ligt net als haar directe omgeving relatief hoog in het landschap. Het plangebied is gesitueerd op 14 m + NAP. De omringende vlakte daarbuiten ligt op 12 m + NAP. Ten zuidoosten van het plangebied is een duidelijk verschil met hoger gelegen dekzandkoppen en dekzandruggen (16-21 m + NAP).

3.2 Landschappelijke situatie - bodem

Op de bodemkaart is het plangebied gesitueerd in hoge zwarte enkeerdgronden in leemarm en zwak lemig fijn zand voor met grondwatertrap VI (bijlage 6, code zEZ21 VI).⁹

Enkeerdgronden hebben een plaggende of esdek dat is ontstaan doordat mogelijk al vanaf de late middeleeuwen op grote schaal het systeem van potstalbemesting werd toegepast. Plaggen werden met mest van het vee vermengd en op de akkers uitgespreid om de bodem vruchtbaarder te maken. In de loop van de tijd is hierdoor een plaggende op de oorspronkelijke bodem ontstaan.¹⁰

Dergelijke cultuurdekken hebben vaak een beschermende werking en dienen als een buffer die de potentiële archeologische lagen beschermt tegen verstoringen. De totale dikte van het plaggende is bij de hoge enkeerdgronden meer dan 50 cm.¹¹ De bouwvoor (Aap-horizont) is grijsbruin tot zwart van kleur. Hieronder liggen oudere niveaus/lagen van het plaggende (Aa-horizont), die meestal wat lichter van kleur zijn.

Onder het plaggende ligt de oorspronkelijke bodem, mogelijk een podzolgrond. De podzolgrond bestaat uit een A-horizont, waaronder vaak een E-horizont (uitspoelingshorizont) aanwezig is. Hieronder ligt de B-horizont (inspoelingshorizont), die geleidelijk overgaat in de C-horizont.¹² Afhankelijk van de vroegere bodembewerking is de oorspronkelijke A-, E- en/of B-horizont al dan niet intact. Vaak zijn deze door verploeging met de onderste helft van het plaggende vermengd geraakt.

Bij grondwatertrap VI is de gemiddelde hoogste grondwaterstand (GHG) 40-80 cm -mv en de gemiddelde laagste grondwaterstand (GLG) >120 cm -mv.¹³

3.3 Bewoningsgeschiedenis – historisch overzicht

De bestudeerde en beschikbare bronnen hebben het volgende beeld kunnen schetsen over de geschiedenis van Spoordonk en Oirschot.

Het plangebied ligt aan de Lubberstraat, gelegen tussen de kernen van Spoordonk in het noordwesten en Oirschot in het zuidoosten.

De nederzetting Spoordonk ontstond op een zandrug langs de Beerze, een zijbeek van de rivier de Aa. Spoordonk wordt in 1312 voor het eerst in de bronnen vermeld als *Spoerdonck*. De plaatsnaam is een samenstelling van *donk*, een 'zandige opduiking in een moerassig terrein' en *spoor*, dat verwijst naar een 'pad' of 'weg'.¹⁴ Spoordonk was het zwaartepunt van het bezit van de heren van Oirschot. Hier bevond zich het kasteel (westelijk van de kern), vier domeinhoeven en de watermolen. Volgens middeleeuwse en ook de 16^e eeuwse bronnen werd Spoordonk aangeduid als het gebied zowel ten oosten als ten westen van de Beerze (langs de weg naar Moergestel).

8 www.arcgis.com.

9 Alterra 2009, kaartblad 51 West.

10 Hiddink en Renes 2007.

11 De Bakker en Schelling 1989, 141.

12 De Bakker en Schelling 1989, 127.

13 Alterra 2009, kaartblad 51 West.

14 Van Berkel en Samplonius 2006, 422..

Het zuidwestelijke gedeelte stond ook bekend als Kattenberg (nieuwe nederzetting) en het noordwestelijke gedeelte als Heibloem. De naam Spoordonk blijft dan tot het gebied ten oosten van de Beerse beperkt.¹⁵

Oirschot is als nederzetting ontstaan in de vroege middeleeuwen. De eerste vermelding van de naam als *Oroscoth* vinden we in de 11^e eeuw. Vermoedelijk is de naam afgeleid van *schot* dat als 'omheind terrein' te vertalen is. Het voorvoegsel is afkomstig van het Germaanse *ura* 'oeros' ofwel is gebaseerd op het woord *oer* 'grindhoudend zand'.¹⁶

Oirschot kwam vooral vanaf de 13^e eeuw tot bloei als hoofdplaats van het kwartier Kempenland als onderdeel van de Meijerij van 's-Hertogenbosch. De dorpskern werd aanvankelijk gevormd door het Vrijthof waar tevens de eerste parochiekerk stond: een vroeg 12^e -eeuwse tufstenen zaalkerk. Ter plaatse van deze kerk zijn bewoningsresten aangetroffen uit de Merovingische periode (zie ook paragraaf 3.4).¹⁷ In 1268 werd ten noordwesten hiervan begonnen met de bouw van de Petruskerk. Deze werd in 1462 door brand verwoest. De nieuw gebouwde gotische kerk bleef tijdens de dorpsbrand van 1566 gespaard, maar de bebouwing aan de zuidzijde ervan ging grotendeels in vlammen op en werd niet herbouwd. Hierdoor kwam een open ruimte vrij, de huidige Markt. Het centrum verplaatste zich van het Vrijthof naar de Markt. Na de dorpsbrand in 1623, toen ook de laatste bebouwing vlak bij de kerk in vlammen opging, kreeg de Markt haar huidige omvang.¹⁸

Tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn er enkele tientallen woningen vernield of verwoest in Oirschot. Ook werd de toren van de Sint Petruskerk verwoest en leed de kerk brandschade.¹⁹ In de jaren 1941 en in 1943 tot en met 1945 zijn enkele vliegtuigen neergestort. Deze crashes vonden voor zover bekend plaats in het buitengebied van Oirschot.²⁰ Er zijn geen aanwijzingen dat in de directe omgeving van het plangebied oorlogsgerelateerde verwoestingen of crashes hebben plaatsgevonden, maar dit is niet uit te sluiten.

3.4 Bewoningsgeschiedenis – archeologische waarden

Op de leidende Archeologische Verwachtingen- en Waardenkaart van de gemeente Oirschot (als onderdeel van de Erfgoedkaart Kempengemeenten) ligt de onderzoekslocatie volgens de Archeologische Beleidskaart van de gemeente Oirschot in de zone Categorie 4: gebied met een hoge archeologische verwachting met esdek (bijlage 4).²¹ Volgens Ruimtelijke Plannen geldt voor de locatie de dubbelbestemming Waarde – archeologie.²²

Om een goed beeld te krijgen van de bewoningsgeschiedenis en archeologische vondsten zijn de zaakidentificaties en vondstlocaties in een straal van 750 meter rondom het plangebied in Archis3 geraadpleegd.

*Zaakidentificatie 2194447100 & 2241101100
(Vondstlocaties 1086594 & 1093283)*

In de bebouwde kom van Spoordonk, direct ten westen van het plangebied, voerde Grontmij in 2008 een bureau- en booronderzoek uit. Op basis van het booronderzoek blijkt in het plangebied een grotendeels intacte enkeerd bodem aanwezig te zijn. Op drie locaties en in vier afzonderlijke boringen bleek het profiel verstoord. Geadviseerd werd om een archeologisch vervolgonderzoek uit te voeren in de vorm van een proefsleuvenonderzoek (*zaakidentificatie 2194447100 en vondstlocatie 1086594*).

15 <http://users.bart.nl/~leenders/txt/oirschot.html>

16 Van Berkel en Samplonius 2006, 331.

17 <http://users.bart.nl/~leenders/txt/oirschot.html>

18 Kolman e.a. 1997, 264.

19 Van Blankenstein 2006, 150; www.canonvanoirschot.nl.

20 Auwerda en Grimm 2008 (Verliesregisters 1941, 1943 tot en met 1945).

21 SRE Milieudienst (Omgevingsdienst Zuidoost Brabant) 2011, Erfgoedkaart Kempen- en A2 gemeenten: kaartbijlage 12.6

Archeologische verwachtingen- en waardenkaart Gemeente Oirschot.

22 www.ruimtelijkeplannen.nl

In 2009 werd door BAAC een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd (zaakidentificatienummer 2241101100). Verspreid over het plangebied zijn grondsporen aangetroffen, voornamelijk bestaande uit noordwest-zuidoost georiënteerde greppels en één min of meer oost-west georiënteerde greppel. De meeste greppels komen zowel qua oriëntatie en plaats overeen met perceelsgrenzen die zichtbaar zijn op 19e eeuws kaartmateriaal. In een aantal proefsleuven is de bodem recent tot vrij diep in de C-horizont verstoord, onder andere als gevolg van sloopwerkzaamheden en het leggen van betonplaten. In het zuidoosten, nabij de huidige bebouwing aan de Lubberstraat, is de plattegrond van een min of meer oost-west georiënteerd twee-schepig gebouw uit de volle middeleeuwen aangetroffen. Het mobiele vondstmateriaal bestaat vrijwel uitsluitend uit aardewerkscherven uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd. Eén scherf, afkomstig uit een paalkuil van de gebouwplattegrond, is Merovingisch en een andere waarschijnlijk Karolingisch van aard (1093283). Er werd voor dit deel een opgraving geadviseerd.

In 2017 heeft BAAC deze opgraving uitgevoerd. *In het zuidelijke deel van de onderzoekslocatie is een opgraving met een oppervlakte van 3.290 m² uitgevoerd, terwijl in het noordelijke deel een aanvullend proefsleuvenonderzoek heeft plaatsgevonden, aangezien het noordelijke gedeelte nog onvoldoende was onderzocht in 2009. Verspreid over het terrein zijn sporen van bewoning uit de middeleeuwen aangetroffen. Het gaat om vijf (bij)gebouwen en een (hooi)berg die waarschijnlijk horen bij een woonerf uit de late middeleeuwen. Behalve deze gebouwstructuren zijn ook een aantal kuilen, een waterkuil, greppels en spitsporen binnen het opgegraven terrein aangetroffen. De greppels bevinden zich verspreid over het terrein en de meeste kunnen waarschijnlijk geïnterpreteerd worden als perceelsgreppels. De kuilen bevinden zich voornamelijk in het oostelijk deel van het plangebied. Het grootste deel van het vondstmateriaal bestaat uit keramiek uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd. Deze verschillende archeologische resten getuigen van de initiële ontwikkeling van het akkerland en een gebouwstructuur die op basis van aardewerkvondsten is gedateerd in de late middeleeuwen.*²³

Bovengenoemde opgraving van BAAC is van groot belang voor het plangebied in onderhavig rapport aangezien het direct grenst aan de westzijde van het onderzoeksgebied. Wellicht zijn er nog structuren aanwezig in de ondergrond die horen bij het middeleeuws woonerf aangetroffen in het onderzoek van BAAC. Door de resultaten van archeologisch onderzoek van beide percelen te combineren, kan het grootste inzicht worden verworven in de historische ontwikkeling van het hier aanwezige cultuurlandschap. Om die reden is in dit rapport de Allesporenkaart van de opgraving van BAAC opgenomen als bijlage 9.

Zaakidentificatie 2289355100

In 2010 voerde Econsultancy een bureauonderzoek uit voor een terrein, gelegen op 300 meter ten noordwesten van het plangebied. De resultaten van het onderzoek staan niet in Archis vermeld.

Zaakidentificatie 2163334100

(Vondstlocaties 1085111, 1088646, 1088652)

Voor een groot onderzoeksgebied werd in 2007 door RAAP een bureauonderzoek en karterend booronderzoek uitgevoerd. Op 750 meter ten zuidoosten van het plangebied werd steengoed, roodbakkend en grijsbakkend aardewerk uit de late middeleeuwen aangetroffen evenals majolica en pijpenkoppen uit de nieuwe tijd. Het betreft bemestingsaardewerk en bevond zich dus buiten de context (1085111). Er is één prehistorische vondst gedaan. In boring 91 is in de bouwvoor een verbrande vuurstenen afslag aangetroffen uit het laat-paleolithicum of het mesolithicum, maar kan ook horen bij sedentaire groepen uit het neolithicum. In boring 91 is de top van het oorspronkelijke gooreerdprofiel in de bouwvoor opgenomen. Hierdoor wordt verwacht dat dit artefact grotendeels verplaatst is en de vindplaats verstoord is (1088646).

Binnen het plangebied werd nog een vindplaats aangetroffen. De archeologische indicatoren zijn ook aangetroffen in de bouwvoor of het esdek. Het gaat echter voornamelijk om aardewerk en steenmateriaal dat dateert uit de nieuwe tijd (17^e – 19^e eeuw). In het plangebied bevond zich een historische boerderij. Op de hierbij gelegen akkers werd een esdek opgebracht. Bij het opbrengen van dit esdek zijn samen met de bemesting ook deze archeologische indicatoren op de akkers terechtgekomen. De locatie van de historische boerderij ligt echter in een niet-onderzocht deel van het plangebied (1088652).

²³ Evaluatierapport A-17.0016, Spoorndonk, Lubberstraat, opgraving (BAAC), auteur M. Kooi d.d. 14-8-2017; Advies Archeologische Monumentenzorg 2018 – nr. 120, Beoordeling van een archeologisch rapport d.d. 30-7-2018.

Op basis van de vastgestelde verstoringen werd ten aanzien van het onderzochte deel van het plangebied geen vervolgonderzoek aanbevolen. Voor de niet-onderzochte delen (zonder betredingstoestemming) dient alsnog een karterend booronderzoek uitgevoerd te worden met speciale aandacht voor de historische boerderij en het bijhorende erf.

Zaakidentificatie 2051238100 en 2170673100

In de kern van Spoordonk, op 550 meter ten noordwesten van het plangebied werden tijdens booronderzoeken een kern uit de periode laat-mesolithicum – ijzertijd, steengoed uit de nieuwe tijd (2051238100) evenals gedraaid aardewerk uit de Romeinse periode en aardewerk uit de periode late middeleeuwen – nieuwe tijd aangetroffen (2170673100).

Zaakidentificatie 2243605100

Op 600 meter ten noordwesten van het plangebied werd er in 2009 een booronderzoek uitgevoerd. Er werd materiaal uit de nieuwe tijd aangetroffen (pijpaarde en aardewerk) en uit de prehistorie (vuursteen).

3.5 Bewoningsgeschiedenis – historisch materiaal

In het kader van het bureauonderzoek is historisch kaartmateriaal bestudeerd. Op het minuutplan uit het begin van de 19^e eeuw (figuur 2)²⁴ is te zien dat het plangebied aan de al bestaande Lubberstraat ligt. Aan deze straat bevindt zich enige bebouwing, waarschijnlijk boerderijen. In de Oorspronkelijke Aanwijzende Tafels (OAT)²⁵ behorende bij het minuutplan, staan de percelen behorend bij het plangebied omschreven als bouwland en weiland. De omringende percelen waren respectievelijk als tuin, bouwland en weiland in gebruik. Grenzend aan de noordzijde van het plangebied, lag een perceel met bebouwing. Het ging om een huis en schuurtje.

De kaarten uit 1900 en 1938 laten een soortgelijke situatie zien. Het plangebied is onbebouwd en voornamelijk in gebruik als bouwland. Er staat bebouwing op een perceel grenzend aan de noordzijde van het plangebied.

Bovenstaande situatie is veranderd op de kaart uit 1954. Er is nu deels bebouwing zichtbaar op het plangebied. De bebouwing ten noorden van het plangebied heeft zich uitgebreid.

In de tweede helft van de 20^e eeuw en begin van de 21^e eeuw breiden de bebouwing en bouwlanden zich uit rondom het plangebied. Van 1954 tot 1982 is er bebouwing op het plangebied, hierna verdwijnt de bebouwing (figuur 3). Tot voor kort was er een schuurtje aanwezig in de zuidwestelijke hoek van het perceel (figuur 1). Tegenwoordig is het perceel als weiland in gebruik.²⁶

24 www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl: Kadastrale kaart 1811-1832: minuutplan Oirschot, Noord Brabant, sectie G, blad 02. Minuutplannen zijn de oorspronkelijke kadastrale kaarten die zijn vervaardigd vanaf 1811 en 1812 in navolging van de Fransen o.l.v. Napoleon Bonaparte. Het zijn grondbeschrijvingen (kadasters) van de gemeenten met hierop aangegeven de percelen perceelnummers en gebouwen.

25 OAT = Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel. Dit is een register uit 1832 waarin diverse gegevens in vermeld staan die betrekking hebben op de betreffende percelen, zoals de eigenaar, beroep en woonplaats, alsmede het grondgebruik en de oppervlakte.

26 Gebaseerd op bestudering van topografisch kaartmateriaal uit de tweede helft van de 20^e eeuw en begin van de 21^e eeuw via www.topotijdreis.nl.

Figuur 2: Historisch kaartmateriaal uit respectievelijk 1811-1832, 1900, 1938 en 1954, met in het rood het plangebied aangegeven.
(Bron: www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl en www.topotijdreis.nl)

Figuur 3: Aanvullend historisch kaartmateriaal uit 1982 en 1983 respectievelijk. Het plangebied is aangeduid met het gele kader.
(Bron: www.topotijdreis.nl)

4. VERWACHTINGSMODEL

De jager-verzamelaars uit het laat-paleolithicum en uit het mesolithicum hebben als woon- en verblijfplaats vaak voor de flanken van hoger liggende terreingedeelten in het landschap gekozen. Deze bevonden zich bij voorkeur in de buurt van (open) water. Water was een belangrijk gegeven. Nabij water heerst een grotere biodiversiteit. Dit vergemakkelijkt de jacht en het verzamelen van plantaardig voedsel.

Volgens de geomorfologische kaart en de kaart Fysisch Landschap ligt het plangebied op een dekzandrug. Deze en de omliggende dekzandruggen en dekzandkoppen liggen binnen een zone bestaande uit verspoelde dekzandvlakten. Op het kaartbeeld van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) ligt het plangebied net als haar directe omgeving relatief hoog in het landschap. Er is weinig reliëf te zien tussen de dekzandkoppen en de dekzandvlakten. De beek de Beerze ligt relatief ver verwijderd, op 1 km ten westen van het plangebied. In de omgeving van het plangebied zijn geen in situ vindplaatsen bekend van jager-verzamelaars. Die vondsten die in de wijde omgeving zijn gevonden, bevinden zich dan ook direct bij het beekdal van de Beerze. Daarom geldt voor het plangebied een lage verwachting voor de periode laat-paleolithicum tot en met het mesolithicum. Binnen het plangebied worden enkeerdgronden verwacht. Eventueel aanwezige resten uit deze perioden worden onder het plaggendek verwacht of in de oorspronkelijke bodem en kunnen bestaan uit tijdelijke kampementen, haardkuilen, vuurstenen artefacten of gebruiksvoorwerpen.

Vanaf het neolithicum ontstaan de eerste landbouwculturen die gekenmerkt worden door sedentaire samenlevingen. In de beginperiode stapt men geleidelijk over naar landbouw en veeteelt. De nederzettingen worden gekenmerkt door permanente woningen en voor de watervoorziening worden waterputten gegraven. Ook worden afvalkuilen gegraven in en nabij de nederzetting. Landbouwende samenlevingen vestigden zich voornamelijk op de centrale(re) delen van hooggelegen dekzandruggen. Het plangebied ligt relatief hoog in het landschap en ligt op een dekzandrug. In de omgeving zijn enkele prehistorische vondsten bekend. In de meeste gevallen gaat het om losse vondsten, gedaan op de hoge zandgronden direct langs het dal van de Beerze. Daarom geldt voor het plangebied een middelhoge verwachting voor nederzittingsresten uit zowel de periode neolithicum tot en met de bronstijd als uit de periode ijzertijd, Romeinse tijd en vroege middeleeuwen. Resten uit deze perioden worden onder het plaggendek of in de oorspronkelijke bodem verwacht en kunnen bestaan uit een cultuurlaag, paalkuilen/-gaten, afvalkuilen, fragmenten aardewerk, natuursteen of gebruiksvoorwerpen/ vaatwerk.

Het plangebied ligt aan de Lubberstraat, gelegen tussen de van oorsprong laatmiddeleeuwse kernen van Spoorдонк in het noordwesten en Oirschot in het zuidoosten. Op historische kaarten sinds tenminste het begin van de 19^e eeuw, staat meerdere bebouwingen aan deze straat aangegeven. Het plangebied zelf was onbebouwd en grotendeels als bouwland en weiland in gebruik. De omringende percelen waren respectievelijk als tuin, bouwland en weiland in gebruik. Grenzend aan de noordzijde van het plangebied, lag een perceel met bebouwing. Het ging om een huis en schuurtje. In de tweede helft van de 20^e eeuw is het plangebied (deels) bebouwd. In 1983 is deze bebouwing weer verdwenen en is het perceel als weiland in gebruik tot op heden.

De aardewerkresten uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd die in de omgeving zijn aangetroffen, zijn via bemesting opgebracht en geven zodoende geen aanwijzing voor bewoning uit deze perioden. In 2017 heeft BAAC op een aangrenzend perceel structuren van bewoning daterend uit de late middeleeuwen opgegraven. Op basis hiervan geldt voor het plangebied een hoge verwachting voor nederzittingsresten uit de middeleeuwen tot en met de nieuwe tijd. Resten worden verwacht vanaf het maaiveld.

Periode	Verwachting	Verwachte kenmerken vindplaats	Diepteligging sporen
Laat-paleolithicum – mesolithicum	Laag	Bewoningssporen, tijdelijke kampementen, vuursteen artefacten, haardkuilen	Onder het plaggendek/eerdlaag in de oorspronkelijke bodem
Neolithicum – bronstijd	Middelhoog	Cultuurlaag, fragmenten aardewerk, natuursteen, gebruiksvoorwerpen	Onder het plaggendek/eerdlaag in de oorspronkelijke bodem
IJzertijd – vroege middeleeuwen	Middelhoog	Cultuurlaag, fragmenten aardewerk, natuursteen, gebruiksvoorwerpen	
Late middeleeuwen – nieuwe tijd	Hoog	Cultuurlaag, fragmenten aardewerk, natuursteen, gebruiksvoorwerpen, perceelsgrenzen/greppeltjes Sporen van agrarische activiteiten, losse vondsten, ploegsporen	Vanaf het maaiveld

Tabel 1: Archeologische verwachting per periode.

Bodemverstoring

Van 1954 tot 1982 is er bebouwing aanwezig op het plangebied volgens het historisch kaartmateriaal (figuur 3). Dit kan de bodem tot op een bepaalde diepte verstoord hebben. Tot recent was er nog een schuurtje aanwezig in de zuidwestelijke hoek van het plangebied (figuur 1). Op de verstoringenkaart staat het onderzoeksgebied niet als verstoord of onderzocht aangeduid.²⁷

²⁷ SRE Milieudienst (Omgevingsdienst Zuidoost Brabant) 2011, kaartbijlage 10.6.

5. VELDWERKZAAMHEDEN

5.1 Algemeen

Het doel van het booronderzoek is het toetsen van de opgestelde gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied (hoofdstuk 4). Hiertoe zijn op 13 juni 2018 in het plangebied zes verkennende boringen gezet (zie bijlage 2 en 8). De uitgevoerde boringen zijn doorgezet tot variabele diepte, namelijk 110 tot 170 cm –mv, maar tot minstens 30 cm in de C-horizont.

Figuur 4: Aanzicht plangebied. Foto is genomen richting zuidwesten.

5.2 Fysisch geografische beschrijving van de bodemopbouw

De bovengrond binnen het plangebied bestaat voor boringen 2 t/m 6 uit een bruingrijze of grijsbruine matig fijn tot zwak siltig, zwakke humeuze zandige bouwvoor. De bovengrond is matig tot sterk wortelhoudend en voor boring 3,4 en 6 matig zwak baksteenhoudend. Boring 6 bevat wat houtskool. Boring 1 bestaat uit lichtbruine zeer fijn tot zwak siltig, matig roesthoudend zand met gele brokken zand. Boring 1 bevindt zich ter plaatse van het een recent afgebroken schuurtje of stal.

Het onderliggende pakket bestaat uit een pakket matig fijne, zwak siltig, zwak tot matig baksteenhoudend zand met wisselende gehalten humus. In alle boringen is deze donker van kleur, variërend van donkerbruin in boring 1 tot bruingrijs in de boring 2 t/m 6. In boringen 3 en 5 is dit pakket zwak houtskoolhoudend en in boring 6 zijn gele zandbrokken aangetroffen in dit pakket. In boring 3 is de grondwaterstand op circa 120 cm – mv.

In boring 1 ligt daaronder (op 60 cm -mv) een pakket van 10 cm van oranjebruin matig fijn, zwak siltig zand. In boring 4 en 5 is er eveneens een pakket van 10 cm (op 50 cm – mv) van bruingeel/donkergeel gevlekt matig fijn, zwak siltig zand. Boringen 2, 3 en 6 hebben geen 10 cm dik pakket.

De ondergrond bestaat in het totale plangebied uit matig fijn, zwak tot matig siltig zand. Op sommige plaatsen is het op grotere diepte leemhoudend. Er is sprake van lichte roestvorming. De kleur varieert van

bruingeel en (licht)beige tot lichtgrijs. Dit pakket werd tussen de 60 tot 80 cm -mv aangeboord, met uitzondering van boring 3. Hier werd deze laag op 140 cm -mv aangetroffen.

Figuur 5: Zicht op boring 3, uitgelegd van links naar rechts (0-170 cm -mv). Het esdek is hier een pakket van 110 cm.

Figuur 6: Zicht op boring 6, uitgelegd van links naar rechts (0-120 cm -mv). De gele brokken zand in het donkerbruine pakket zijn goed zichtbaar.

5.3 Interpretatie

De bovengrond is als bouwvoor geïnterpreteerd met uitzondering van boring 1. Hier is sprake van ophoogzand.

Onder de bouwvoor is in alle boringen (de restanten van) een esdek aanwezig. Deze is variërend in dikte. In boring 1 is hier nog maar een restant van aanwezig. Het esdek bedraagt hier 30 cm. In boring 3 daarentegen is het esdek 110 cm dik. Behalve baksteen, gele zandbrokken (in boring 6) en houtskool, zijn geen verdere inclusies aangetroffen in dit pakket.

In boring 1, 4 en 5 is onder het esdek sprake van een overgangslaag naar de natuurlijke ondergrond (C-horizont). In boring 2, 3 en 6 is de C-horizont direct onder het esdek gelegen.

In alle boringen reikt de bovengrond (bouwvoor of ophoogzand) tot 25/30 cm –mv. Hieronder is in de 6 boringen een esdek aanwezig variërend van 60 cm –mv tot 140 cm – mv. Voor boring 1 t/m 5 is dit pakket onverstoord. Dergelijke esdekken of cultuurdekken hebben vaak een beschermende werking en dienen als een buffer die de potentiële archeologische lagen beschermt tegen verstoringen.

Boring 6 bevat gele brokken zand. Dit is indicatief voor een verstoorde bodem. Deze verstoring geldt enkel voor boring 6.

Volgens de bodemkaart zou in het plangebied hoge zwarte enkeerdgronden in leemarm en zwak lemig fijn zand voorkomen met een plaggendek of esdek. Dit sluit aan bij de resultaten van het booronderzoek. Het esdek is echter maar op één plaats dikker dan 50 cm (boring 3).

Hieronder gelegen is de natuurlijke ondergrond, al dan niet met een overgangspakket. Deze begint variërend van 70/140 cm –mv.

5.4 Archeologische indicatoren

Alhoewel geen doel van een verkennend veldonderzoek met boringen, is gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren die kunnen wijzen op archeologische waarden in de ondergrond. Tijdens het onderzoek zijn dergelijke indicatoren echter niet aangetroffen. Er werden alleen kleine fragmenten modern baksteen aangetroffen. Daarnaast was het esdek plaatselijk houtskoolhoudend.

6. CONCLUSIE

6.1 Algemeen

Op basis van het uitgevoerd booronderzoek kan worden gesteld dat de verwachte enkeerdgronden met esdek, zoals beschreven in het bureauonderzoek, aanwezig zijn in het plangebied.

In alle boringen reikt de bovengrond (bouwvoor of ophoogzand) tot 25/30 cm –mv. Hieronder is in de 6 boringen een esdek aanwezig variërend van 60 cm –mv tot 140 cm – mv. Voor boring 1 t/m 5 is dit pakket onverstoord. Dergelijke esdekken of cultuurdekken hebben vaak een beschermende werking en dienen als een buffer die de potentiële archeologische lagen beschermt tegen verstoringen. Boring 6 bevat gele brokken zand. Dit is indicatief voor een verstoorde bodem. Deze verstoring geldt enkel voor boring 6.

De resten uit de periode laat-paleolithicum tot en met het neolithicum zijn zeer kwetsbaar van aard. Derhalve wordt een verwachting voor de periode neolithicum bijgesteld naar laag. Resten uit latere perioden zijn, vanwege hun meer sedentaire aard, vaak als robuuster te beschouwen, zoals greppels, putten en kuilen. Het esdek zorgt voor een afdekkende en beschermende werking. Echter dient rekening te gehouden te worden met de afwezigheid van een natuurlijke bodemontwikkeling onder het aangetroffen esdek.

6.2 Beantwoording van de onderzoeksvragen

- *Is er sprake van stratigrafische lagen die potentieel archeologische waarden kunnen bevatten?*
Ja, er is sprake van een relatief intact esdek. Dergelijke cultuurdekken hebben vaak een beschermende werking en dienen als een buffer die de potentiële archeologische lagen beschermt tegen verstoringen.
- *In hoeverre zijn deze lagen intact en hoe reflecteert dit de kwaliteit van de mogelijk aanwezige archeologische resten?*
Met uitzondering van boring 6, geldt voor de overige boringen een intacte bodemopbouw. Binnen het plangebied is er sprake van een esdek. Deze dekt eventuele aanwezige sporen af en biedt zo bescherming tegen bodemverstoringen. Uit de bureaustudie is naar voren gekomen dat er een middelhoge verwachting bestaat voor sporen en archeologische resten vanaf het neolithicum.
- *Wat is de diepteligging van mogelijke archeologische resten en wat is de daadwerkelijke bedreiging van deze resten door de voorgenomen bodemingrepen?*
Eventuele archeologische resten kunnen voorkomen vanaf het maaiveld en/of onder het cultuurdek/in de top van de natuurlijke ondergrond. Deze norm geldt voor alle boringen met uitzondering van boring 6 waarin de bodem verstoord is tot 70 cm -mv. De resten van een A-, E-, of B-horizont ontbreken, terwijl deze wel verwacht kunnen worden. Dit geeft een beeld van een afgetopt bodemprofiel waarvan het materiaal vermoedelijk is opgenomen in het esdek. Vermoedelijk zal er voornamelijk sprake zijn van afgetopte solitaire sporen. De archeologische verwachting zoals verwoord is in het bureauonderzoek blijft gehandhaafd, echter kunnen er vragen worden gesteld over de relevantie van de sporen. Naar verwachting zal dat beperkt zijn.

7. AANBEVELINGEN

In het plangebied is sprake van een cultuurdek, dat een beschermende werking heeft voor de eventueel aanwezige archeologische resten. De aanwezigheid van archeologische resten kunnen om die reden goed beschermd zijn. Vermoedelijk zal er voornamelijk sprake zijn van afgetopte solitaire sporen. De archeologische verwachting zoals verwoord is in het bureauonderzoek blijft gehandhaafd, echter kunnen er vragen worden gesteld over de relevantie van de sporen. Naar verwachting zal dat beperkt zijn. In hoeverre de voormalige bebouwing voor een verstoring van de bodem heeft gezorgd, kan op dit moment niet worden vastgesteld. De onderzijde van het esdek reikt echter tot 50-140 cm –mv, vermoedelijk dieper dan de mogelijke verstoring veroorzaakt door de bebouwing.

Op basis van het uitgevoerde verkennend booronderzoek is het noodzakelijk om vervolgonderzoek uit te voeren.

In eerste instantie was aanbevolen om het vervolgonderzoek in beperkte omvang te laten plaatsvinden. Mogelijk kan worden gekozen om archeologievriendelijk te bouwen. Dat wil zeggen het terrein ter plaatse van de te bouwen krukboerderij op te hogen zodat de mogelijk aanwezige resten onaangetast blijven. In dat geval worden geen resten geraakt en is geen archeologisch vervolgonderzoek nodig.

Op basis van nieuwe gegevens, is er voor gekozen om dit advies bij te stellen en een vervolgonderzoek uit te laten te voeren in de vorm van een proefsleuf met doorstart naar opgraving danwel in de vorm van het ontgraven van de bouwput als zijnde een opgraving (overgenomen uit: Advies Archeologische Monumentenzorg 2018 – nr. 120, Beoordeling van een archeologisch rapport d.d. 30-7-2018).²⁸ Wellicht zijn er nog structuren aanwezig in de ondergrond die horen bij het middeleeuws woonerf aangetroffen in het onderzoek van BAAC. Door de resultaten van archeologisch onderzoek van beide percelen te combineren, kan het grootste inzicht worden verworven in de historische ontwikkeling van het hier aanwezige cultuurlandschap.

Dit advies is gecontroleerd en beoordeeld door de bevoegde overheid, in dit geval de gemeente Oirschot. Dit selectieadvies is weergegeven in paragraaf 7.1. De bevoegde overheid zal vervolgens een besluit nemen over de vervolprocedure. Tot die tijd kan er nog niet begonnen worden met bodemverstoringende activiteiten of activiteiten die voorbereiden op bodemverstoringen.

Het uitgevoerde onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de algemeen gebruikelijke inzichten en methoden. Het archeologisch onderzoek is erop gericht om de kans op het onverwacht aantreffen dan wel het ongezien vernietigen van archeologische waarden bij bouwwerkzaamheden in het plangebied te verkleinen. Hoewel klein kan de aanwezigheid van archeologische sporen of resten nooit volledig worden uitgesloten. Indien in het plangebied toch archeologische sporen of resten worden aangetroffen dient hiervan melding te worden gemaakt bij de Minister van OCW (in de praktijk de RCE) of zoals gangbaarder is bij de gemeente Heusden conform Artikel 5.10. (Archeologische toevalsvondst) van de Erfgoedwet 2016.

7.1 Selectieadvies omgevingsdienst Zuidoost-Brabant

(Tekst overgenomen uit: Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant. Advies Archeologische Monumentenzorg 2018 – nr. 120, Beoordeling van een archeologisch rapport d.d. 30-7-2018).

“Gezien de uitkomsten van het archeologische vooronderzoek die aantonen dat de kans op archeologische waarden in het plangebied Lubberstraat ong. niet uitgesloten kan worden, achten wij archeologisch vervolgonderzoek in het plangebied noodzakelijk. Wij adviseren om in die delen van het plangebied waar bodemingrepen dieper dan 30 cm gepland staan of met dit bestemmingsplan mogelijk worden gemaakt, een archeologisch vervolgonderzoek uit te voeren in de vorm van een karterend en waarderend

²⁸ Evaluatierapport A-17.0016, Spoordonk, Lubberstraat, opgraving (BAAC), auteur M. Kooi d.d. 14-8-2017; Advies Archeologische Monumentenzorg 2018 – nr. 120, Beoordeling van een archeologisch rapport d.d. 30-7-2018.

proefsleuvenonderzoek (conform protocol Proefsleuven KNA 4.0/4.1, de SIKB Leidraad proefsleuven en de richtlijnen van de gemeente Oirschot) om hiermee grip te krijgen op mogelijk aanwezige archeologische waarden, maar ook om inzicht te krijgen in de historische ontwikkeling van het hier aanwezige cultuurlandschap. Het proefsleuvenonderzoek dient plaats te vinden aan de hand van een door het bevoegd gezag goedgekeurd Programma van Eisen (PvE) en uitgevoerd te worden door een archeologisch bedrijf gecertificeerd voor het uitvoeren van archeologische opgravingen. Op basis van de uitkomsten van dit inventariserende vooronderzoek(en) beslist de gemeente of de archeologische waarden in voldoende mate zijn vastgesteld. De kosten die samenhangen met het toezicht en de handhaving (waaronder beoordeling PvE en rapport) op het archeologisch onderzoek zijn voor rekening van de aanvrager.

Indien hierbij archeologische waarden worden aangetroffen, dienen deze veilig gesteld te worden door mogelijke planaanpassing en als dat niet mogelijk door het opgraven van de aanwezige archeologische resten. Het besluit hierover ligt bij de gemeente. Gezien de relatief geringe omvang van het plangebied raden wij bovendien aan de mogelijkheid tot een doorstart naar een opgraving op te nemen in het PvE voor de proefsleuven, indien het proefsleuvenonderzoek resulteert in positieve resultaten. Daarbij willen wij wel benadrukken dat zo'n doorstart pas gemaakt kan worden, wanneer het onderzoek door middel van proefsleuven geëvalueerd is."

LITERATUURLIJST

Auwerda, F./ P. Grimm, 2008: *Verliesregister 1939-1945, Alle militaire vliegtuigverliezen in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog*, Den Haag.

Bakker, de, H., 1966: De subgroepen van het systeem van bodemclassificatie voor Nederland, in *Boor en spade: verspreide bijdragen tot de kennis van de bodem van Nederland*, Wageningen.

Bakker de, H en J. Schelling, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland, de hogere niveaus*. Staring Centrum, Wageningen.

Berendsen, H.J.A., 1997: *Landschappelijk Nederland. Fysische geografie van Nederland*, Assen.

Berendsen, H.J.A., 1996 (herdruk 2008): *De vorming van het land. Inleiding in de geologie en Geomorfologie*, Assen.

Berendsen, H.J.A., 2005: *Landschappelijk Nederland*, Assen.

Berkel, G. van, en K. Samplonius, 2006: *Nederlandse plaatsnamen. Herkomst en Historie*, Utrecht (Prisma).

Blankenstein, van, E., 2006: *Defensie- en oorlogsschade in kaart gebracht (1939 – 1945)*, Zeist.

Cate, ten, J. A. M./ A. F. van Holst/ H. Kleijer/ J. Stolp, 1995: *Handleiding bodemgeografisch onderzoek, richtlijnen en voorschriften. Deel A: Bodem*, Wageningen, DLO-Staring Centrum. Technisch Document 19A.

Hiddink, H., H. Renes, 2007: 'De oude akkercomplexen in de oostelijke helft van Noord-Brabant en het noorden en midden van Limburg', in: Van Doesburg e.a. (red.), 2007: *Essen in zicht: Essen en plaggendekken in Nederland: onderzoek en beleid*, Amersfoort (RCE).

Kolman, C. e.a., 1997. *Monumenten in Nederland: Noord-Brabant*, Zwolle.

Mulder, de, E.J.F./ M.C. Geluk/ I. Ritsema/ W.E. Westerhoff/ T.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*. Utrecht.

SIKB, 2006: *Leidraad inventariserend veldonderzoek, Deel: karterend booronderzoek*, Gouda.

Stiboka (Stichting voor Bodemkartering), 1985: *Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000, toelichting bij de kaartbladen 51 West*, Wageningen.

SRE Milieudienst (Omgevingsdienst Zuidoost Brabant), 2011: *Erfgoedkaart Kempen- en A2 gemeenten: Bijlage 3 Database archeologie erfgoedkaart Kempen en A2*, Eindhoven.

Zonneveld, J.I.S., 1981: *Vormen in het landschap, hoofdlijnen van de geomorfologie*, Utrecht.

Digitale bronnen:

www.arcgis.com
www.archis.cultureelerfgoed.nl
www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl
www.bhic.nl
www.bodemloket.nl
www.canonvanoirschot.nl

www.topotijdreis.nl
www.users.bart.nl/~leenders/txt/oirschot.html

Archeologische kaarten en databestanden:

Alterra 2009: *Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000, blad 51 West*, Wageningen.

Archeologische Monumenten Kaart (AMK), Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), Amersfoort, 2007.

Archeologisch Informatie Systeem II (Archis2), Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), Amersfoort, 2007.

SRE Milieudienst (Omgevingsdienst Zuidoost Brabant), 2011: *Erfgoedkaart Kempen- en A2 gemeenten: kaartbijlage 10.6 Verstoringenkaart Gemeente Oirschot*, Eindhoven.

SRE Milieudienst (Omgevingsdienst Zuidoost Brabant), 2011: *Erfgoedkaart Kempen- en A2 gemeenten: kaartbijlage 12.6 Archeologische verwachtingen- en waardenkaart Gemeente Oirschot*, Eindhoven.

SRE Milieudienst (Omgevingsdienst Zuidoost Brabant), 2011: *Erfgoedkaart Kempen- en A2 gemeenten: kaartbijlage 11.6 Archeologisch landschap Gemeente Oirschot*, Eindhoven.

BIJLAGE 1

Topografische overzichtskaart

Plangebied

Achtergrond: Luchtfoto ArcGIS online imagery,
TOP10 NL (nov 2016), AHN2 hillshade,
Kadastrale kaart v3 (PDOK)

**Bijlage 1: Topografische ligging
onderzoeksgebied**
AM18217 Oirschot - Spoordonk

Schaal 1:2.500

aeres milieuvan nu

v1.0_16-5-2018_JC

BIJLAGE 2

Situatietekening onderzoekslocatie met boorpunten

147151

147201

391950

391950

147151

147201

 Plangebied

Boringen

Achtergrond: Luchtfoto ArcGIS online imagery,
AHN2 hillshade

2

4

6

3

5

1

Bijlage 2: BoorpuntenkaartAM18217 Spoordonk -
Lubberstraat

Schaal 1:250

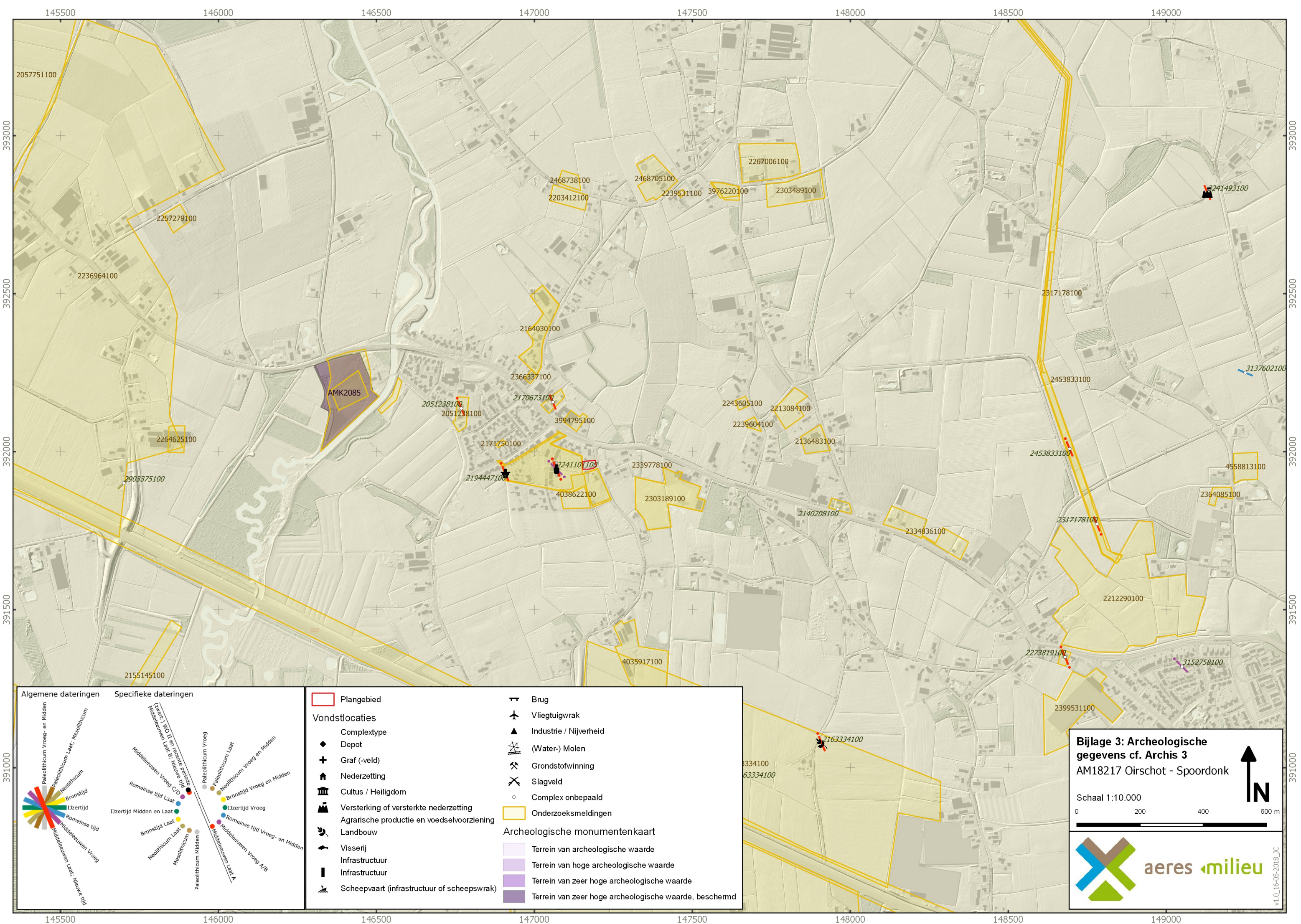
0 4 8 12 16 m

aeres milieu

v1.0_13-06-2018-JMV

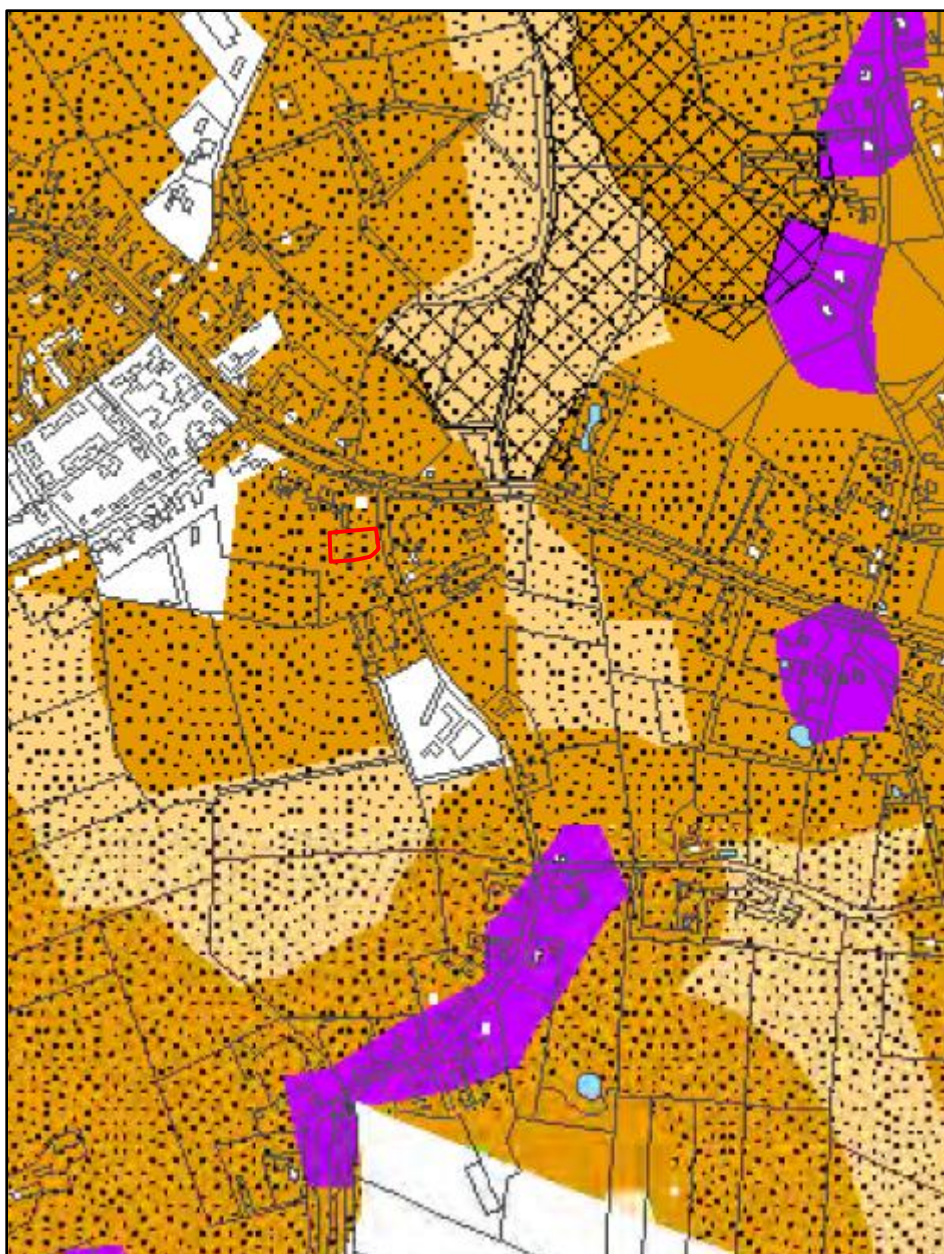
BIJLAGE 3

Overzicht Archis

BIJLAGE 4

Overzicht gemeentelijke archeologische verwachtings- en
beleidsadvieskaart

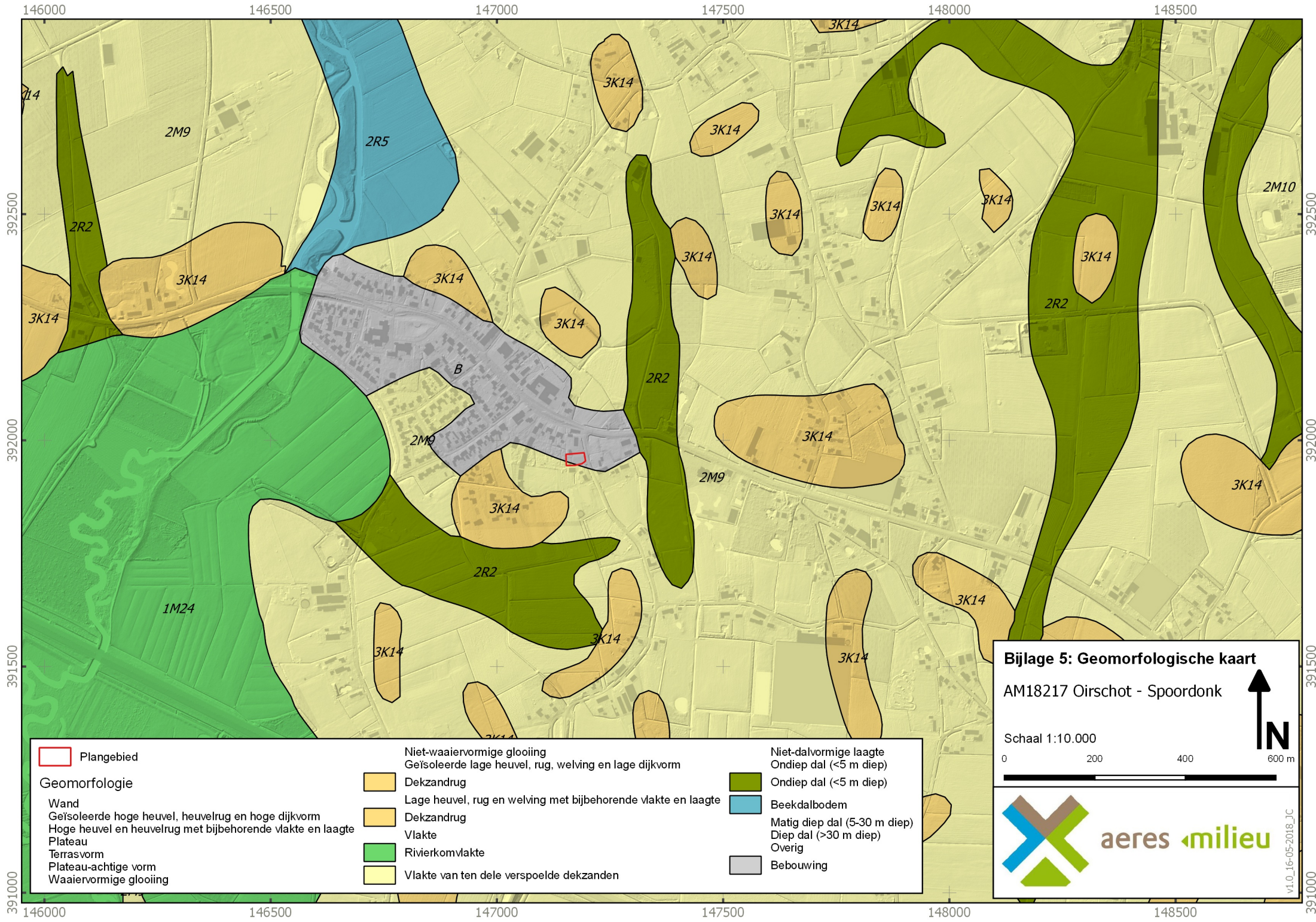
Bijlage 4: In het rode kader is het plangebied weergegeven.

Legenda

	Gemeentegrens		Wettelijk beschermd monument
	Top10NL		Archeologisch waardevol gebied
			Historische kern
			Hoge verwachting
			Middelhoge verwachting
			Lage verwachting
			Esdek
			Verstoord
			Mogelijk verstoord
			Water

BIJLAGE 5

Overzicht geomorfologische kaart

 Plangebied

Geomorfologie

- Wand
- Geïsoleerde hoge heuvel, heuvelrug en hoge dijkvorm
- Hoge heuvel en heuvelrug met bijbehorende vlakte en laagte
- Plateau
- Terrasvorm
- Plateau-achtige vorm
- Waaivormige glooiing

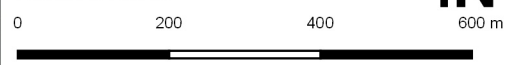
- Niet-waaivormige glooiing
- Geïsoleerde lage heuvel, rug, welving en lage dijkvorm
- Dekzandrug
- Lage heuvel, rug en welving met bijbehorende vlakte en laagte
- Dekzandrug
- Vlakte
- Rivierkomvlakte
- Vlakte van ten dele verspoelde dekzanden

- Niet-dalvormige laagte
- Ondiep dal (<5 m diep)
- Beekdalbodem
- Matig diep dal (5-30 m diep)
- Diep dal (>30 m diep)
- Overig
- Bebouwing

Bijlage 5: Geomorfologische kaart

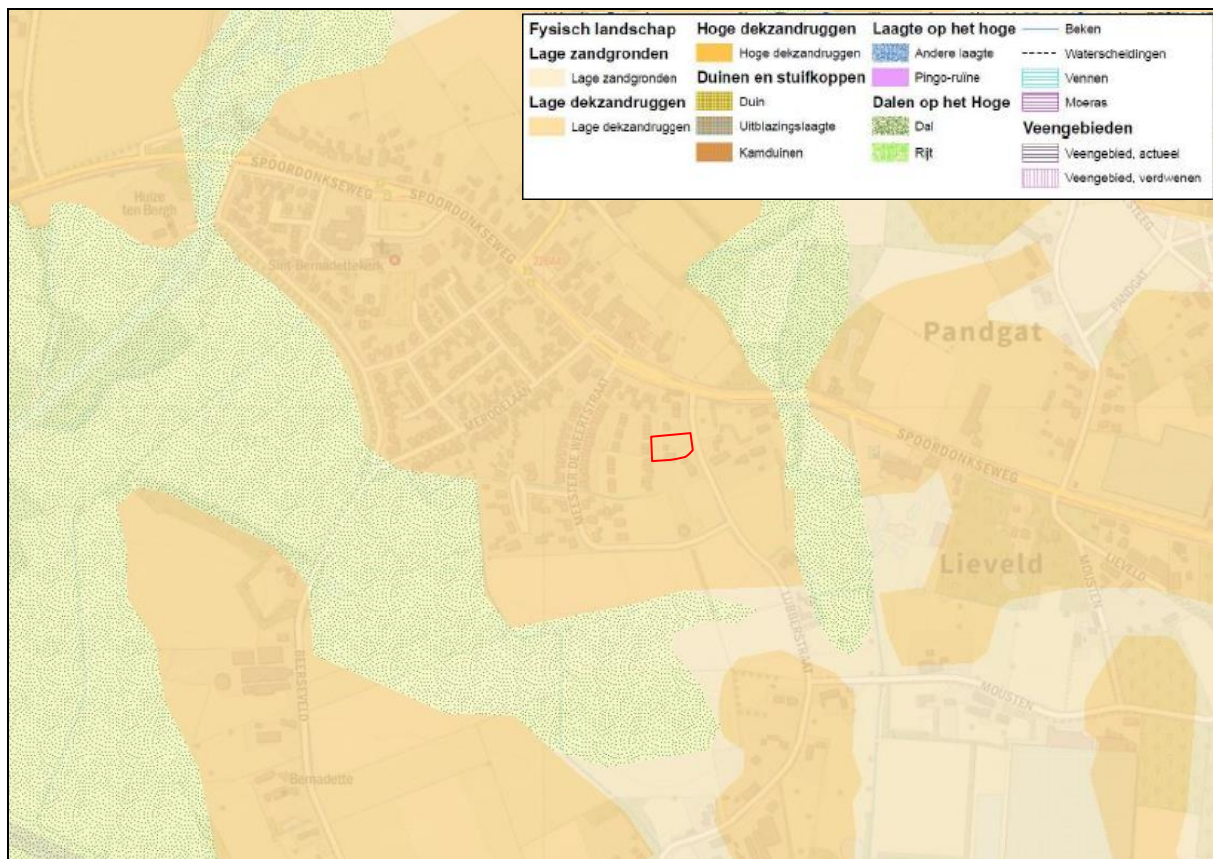
AM18217 Oirschot - Spoordonk

Schaal 1:10.000

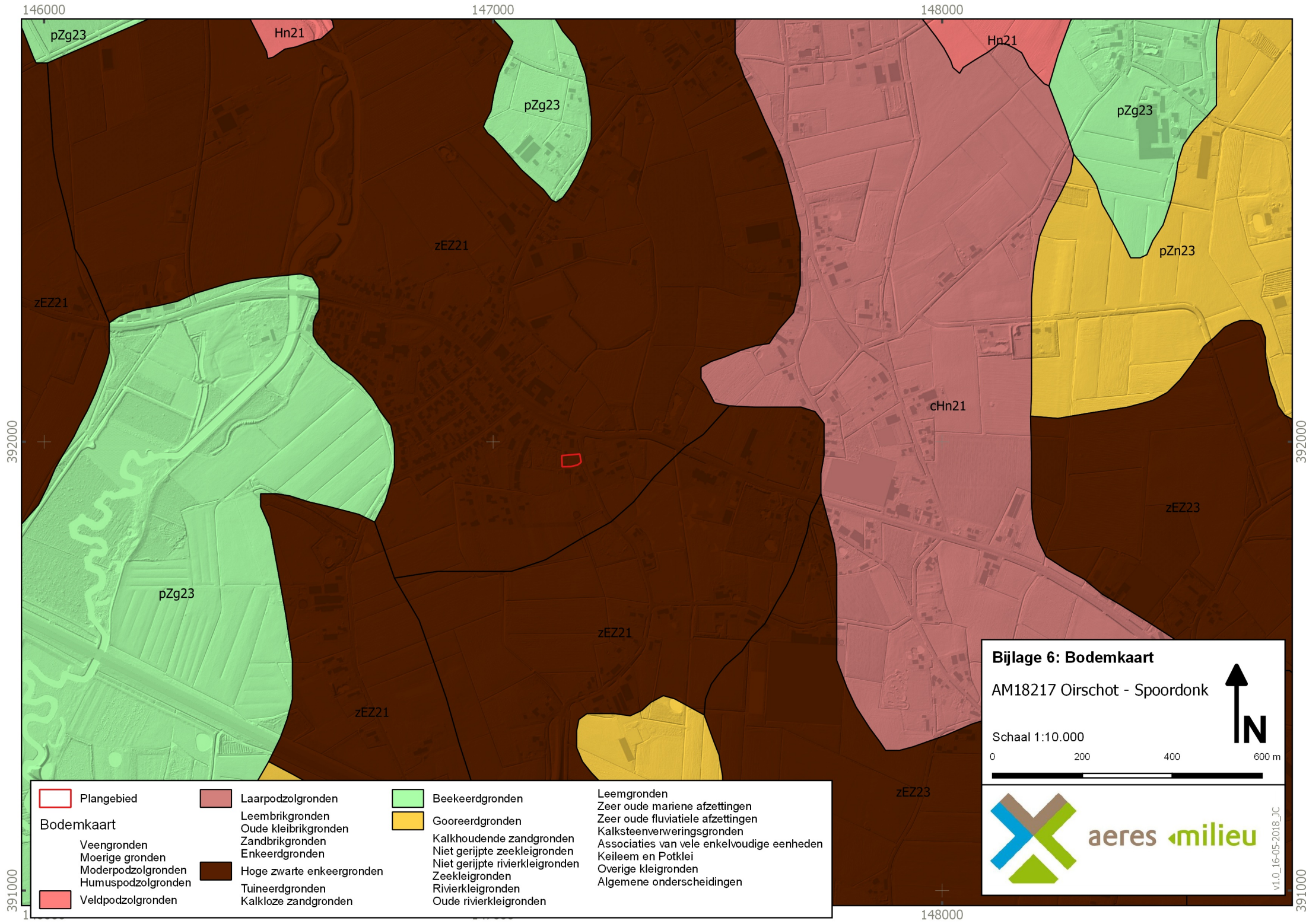
aeres milieuvan der Aa

v1.0_16-05-2018_JC

BIJLAGE 6

Overzicht bodemkaart

Plangebied

Bodemkaart

- Veengronden
- Moerige gronden
- Moderpodzolgronden
- Humuspodzolgronden
- Veldpodzolgronden

- Laarpodzolgronden
- Leembrikgronden
- Oude kleibrikgronden
- Zandbrikgronden
- Enkeerdgronden
- Hoge zwarte enkeerdgronden
- Tuineerdgronden
- Kalkloze zandgronden

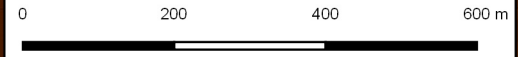
- Beekerdgronden
- Gooreerdgronden
- Kalkhoudende zandgronden
- Niet gerijpte zeekleigronden
- Niet gerijpte rivierkleigronden
- Zeekleigronden
- Rivierkleigronden
- Oude rivierkleigronden

- Leemgronden
- Zeer oude mariene afzettingen
- Zeer oude fluviale afzettingen
- Kalksteenverweringsgronden
- Associaties van vele enkelvoudige eenheden
- Keileem en Potklei
- Overige kleigronden
- Algemene onderscheidingen

Bijlage 6: Bodemkaart

AM18217 Oirschot - Spoordonk

Schaal 1:10.000

aeres milieuvan de afvalstoffen

v1.0_16-05-2018_JC

BIJLAGE 7

Overzicht AHN

Plangebied

AHN [m + NAP]

	10.000000
	12.222222
	14.444444
	16.666667
	18.888889
	21.111111
	23.333333
	25.555556
	27.777778
	30.000000

Bijlage 7: Reliefkaart

AM18217 Oirschot - Spoordonk

Schaal 1:10.000 (inzet: 1:50.000)

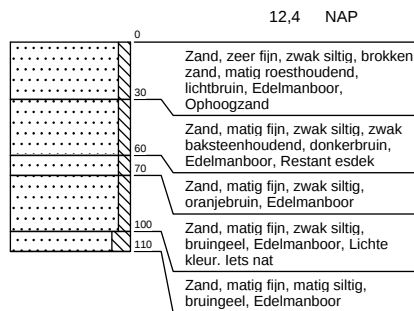
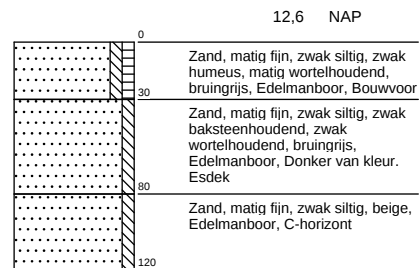
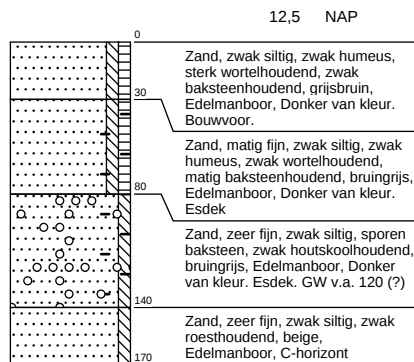
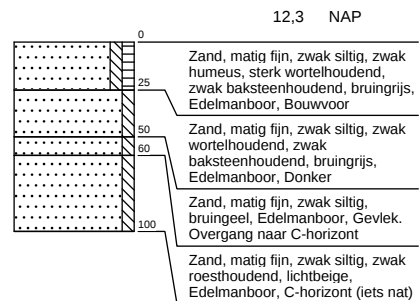
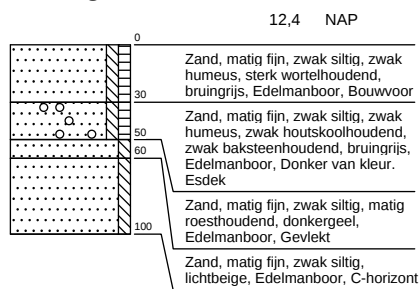
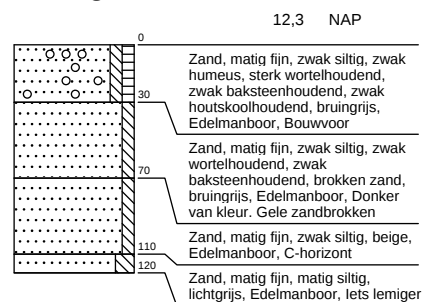
0100200300 m

N

aeres milieuv1.0_16-05-2018_JC

BIJLAGE 8

Boorkernbeschrijvingen

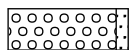
Boring: 1**Boring: 2****Boring: 3****Boring: 4****Boring: 5****Boring: 6**

Legenda (conform NEN 5104)

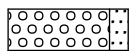
grind

Grind, siltig

Grind, zwak zandig

Grind, matig zandig

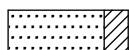

Grind, sterk zandig

Grind, uiterst zandig

zand

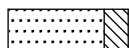
Zand, kleïg

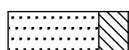
Zand, zwak siltig

Zand, matig siltig

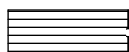

Zand, sterk siltig

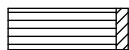

Zand, uiterst siltig

veen

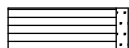
Veen, mineraalarm

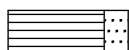
Veen, zwak kleïg

Veen, sterk kleïg

Veen, zwak zandig

Veen, sterk zandig

klei

Klei, zwak siltig

Klei, matig siltig

Klei, sterk siltig

Klei, uiterst siltig

Klei, zwak zandig

Klei, matig zandig

Klei, sterk zandig

leem

Leem, zwak zandig

Leem, sterk zandig

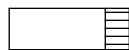
overige toevoegingen

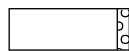
zwak humeus

matig humeus

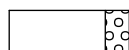
sterk humeus

zwak grindig

matig grindig

sterk grindig

geur

- geen geur
- zwakke geur
- matige geur
- sterke geur
- uiterste geur

olie

- geen olie-water reactie
- zwakke olie-water reactie
- matige olie-water reactie
- sterke olie-water reactie
- uiterste olie-water reactie

p.i.d.-waarde

- >0
- >1
- >10
- >100
- >1000
- >10000

monsters

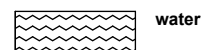
- geroerd monster
- ongeroerd monster

overig

- bijzonder bestanddeel
- Gemiddeld hoogste grondwaterstand
- grondwaterstand
- Gemiddeld laagste grondwaterstand

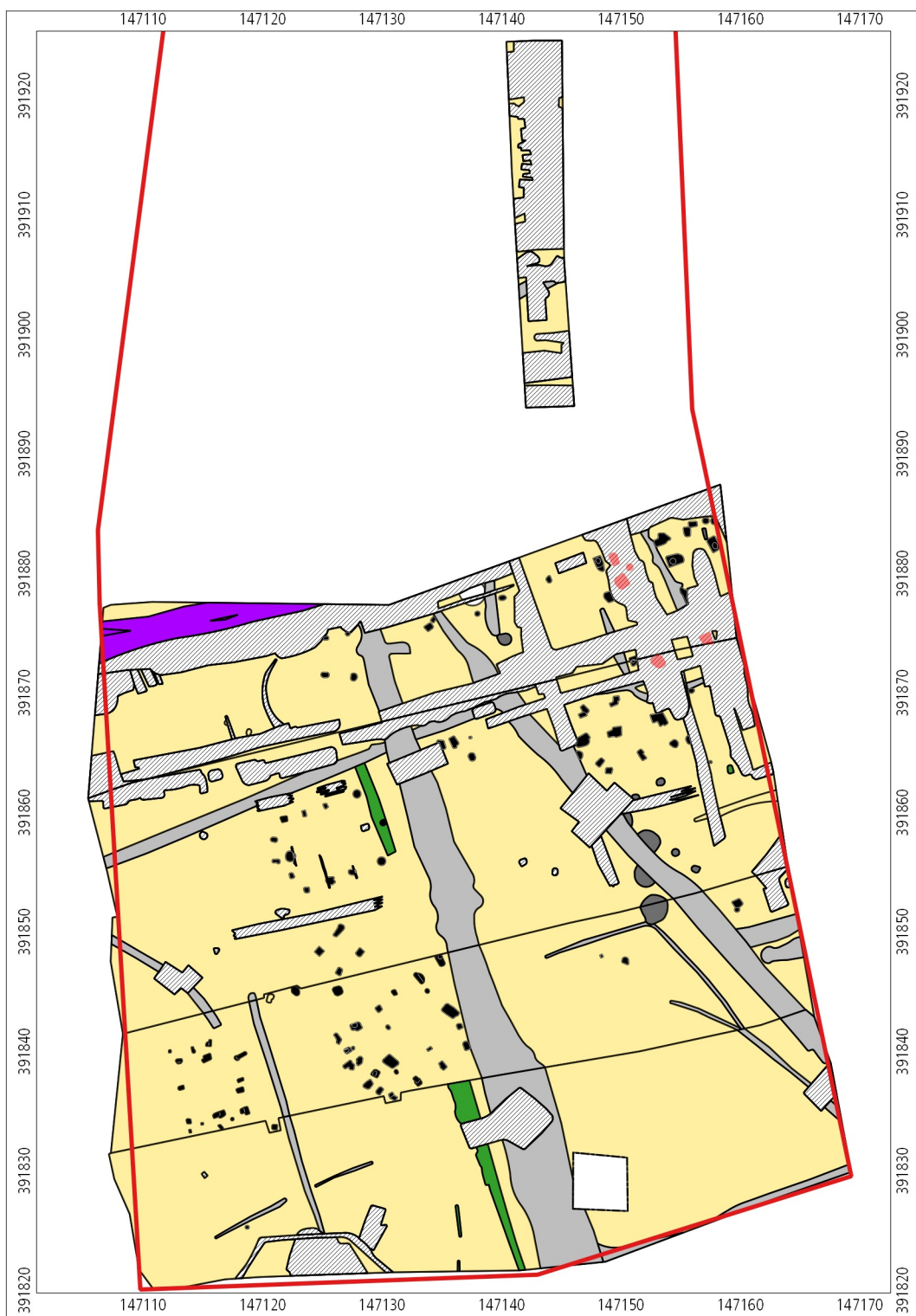
slib

water

BIJLAGE 9

Allesporenkaart BAAC 2017

Spoordonk, Lubberstraat

Allesporenkaart inclusief vlak 2

paalkuil vlak 1	paalkuil vlak 2
greppel	plangebied
kuil	
natuurlijke laag/spoor	
recente verstoring	
spitsporen	
karrensporen	
niet aangelegd	

